

PASSAGES

AZ ORIENT PROJEKT MAGYAR-ÁZSIAI
KAPCSOLATTÖRTÉNETI PLATFORM ÉVKÖNYVE

orient-projekt.hu

OP

1. ÉVFOLYAM | 2023

Egyiptom • India • Japán • Kína • Koreai-félsziget • Mongólia

PASSAGES

Az Orient Projekt

Magyar-Ázsiai

Kapcsolattörténeti Platform

Évkönyve

PASSAGES

Az Orient Projekt
Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve

1. évfolyam

Budapest

2023

orient-projekt.hu

PASSAGES

Az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve
1. évfolyam | 2023

A *Passages* az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform (OP) évkönyve. Kiadványunk elektronikus folyóirat formájában, *Open Access* rendszerben évente egyszer jelenik meg honlapunkon. Ennek megfelelően díjmentesen hozzáférhető, és a szerzők számára is díjmentes publikációs lehetőséget nyújt. A kéziratok benyújtásához segédlet szintén honlapunkon található.

Főszerkesztő, szerkesztésért felelős személy: NAGY ELEK

Szerkesztők: CSOMA MÓZES, GYARMATI JÁNOS, ISPÁN ÁGOTA LÍDIA, KIRÁLY ATTILA, SIPTÁR DÁNIEL, SZÁNTÓ IVÁN, SZILÁGYI ZSOLT

A lapszám szakmai szerkesztője: KIRÁLY ATTILA

A lapszám olvasószerkesztője: ISPÁN ÁGOTA LÍDIA

Grafikai terv: KIRÁLY ATTILA

Tördelés: MAHMOUDI-KOMOR JUDIT

Kiadó: Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform
Eurázsia Központ

Az Orient Projekt fő támogatója a Pallas Athéné Domus Meriti Alapítvány

Felelős kiadó: NAGY ELEK

A kiadó székhelye: 2600 Vác, Donga u. 2.

Honlap: <https://orient-projekt.hu>

Kapcsolat: info@orient-projekt.hu

ISSN 2939-8592 (Online)

ISSN 2939-8584 (Nyomtatott)

DOI: <https://doi.org/10.59608/pas2023a000.00>

A kiadvány Spectral és Ambient betűtípussal, 210 × 297 mm méretben készült. A borítón: Elked Antal kocsijával (1899, Sanghaj. Opel Darracq, 1899-es modell). Fotó: Kiss Sándor gyűjteményéből.

Ez a Mű a [Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi Licenc](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) feltételeinek megfelelően felhasználható.

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

NAGY ELEK: <i>Főszerkesztői előszó és köszönetnyilvánítások</i>	9
Egyiptom	
KIRÁLY ATTILA: <i>Egyiptom és Magyarország</i>	13
KIRÁLY ATTILA: <i>A magyarországi egyiptológia oktatás történetének vázlata</i>	47
KIRÁLY ATTILA, REZSABEK NÁNDOR: <i>Mahler Ede (1857–1945)</i>	69
India	
LÁZÁR IMRE: <i>A magyar–indiai kulturális kapcsolatok évszázadai</i>	76
BALDAVÁRI ESZTER: <i>Medgyaszay István (1877–1959)</i>	131
KELÉNYI BÉLA: <i>Schwaiger Imre (1868–1940)</i>	139
LÁZÁR IMRE: <i>Sóbhá (Fori) Néhrú (1910–2001)</i>	145
LÁZÁR IMRE: <i>Tömöry Edith (1910–2001)</i>	155
Japán	
KISS SÁNDOR: <i>Elked Antal (1873–1942)</i>	166
KISS SÁNDOR: <i>Komor, George (1888–1976)</i>	177
KISS SÁNDOR: <i>Komor Izidor (1860–1942?)</i>	183
KISS SÁNDOR: <i>Komor Szigfrid (1863–1935)</i>	189
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Arthur (1850–1943)</i>	195
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Moritz Montague (1831–1901)</i>	201
KISS SÁNDOR: <i>Metzger Nándor</i>	205
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Nemeshegyi Péter SJ. (1923–2020)</i>	229
GULYÁS ZOLTÁN: <i>Szentgáli Antal (1868–1945)</i>	239
SZÉKÁCS ANNA: <i>Székácsné Vida Mária (1916–2000)</i>	251
Kína	
SALÁT GERGELY: <i>Kína és Magyarország</i>	267
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Ladányi László SJ. (1890–1965)</i>	299
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Szarvas Miklós SJ. (1890–1965)</i>	305

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

Koreai-félsziget

CSOMA MÓZES: <i>A Koreai-félsziget és Magyarország</i>	315
OSVÁTH GÁBOR: <i>Diák voltam Észak-Koreában. 1970–72</i>	337
CSOMA MÓZES: <i>Gróf Vay Péter élete és utazásai Koreában</i>	355

Mongólia

SZILÁGYI ZSOLT: <i>Mongólia és Magyarország</i>	367
KEMPF BÉLA: <i>A Szegedi Egyetem Könyvtárának Ligeti-hagyatéka</i>	407
SZILÁGYI ZSOLT: <i>Kara György (1935–2022)</i>	417
SZILÁGYI ZSOLT – ROTTÁR MÁTÉ: <i>Ligeti Lajos (1902–1987)</i>	425

Művészek

KELÉNYI BÉLA: <i>Boromisza Tibor (1880–1960)</i>	439
KELÉNYI BÉLA: <i>Csapek Károly (1904–1976)</i>	445

Életút

Kara György

1935–2022

SZILÁGYI ZSOLT* * történész, mongolista, BTK Néprajztudományi Intézet, Email: szilagyi.zsolt@abtk.hu

Hivatkozás: Szilágyi, Zs., (2023). Kara György (1935–2022). *Passages* 1:417–423.
<https://doi.org/10.59608/pas2023a027.00>

Kara György (Budapest, 1935. június 23. – Bloomington, 2022. április 16.) magyar nyelvész, orientalista a hazai és nemzetközi keletkutatás, a közép- és belső-ázsiai filológia, az itt élő népek, nyelvek és kultúrák vizsgálatának meghatározó jelentőségű kutatója volt. Bár elsősorban a mongol filológiával kapcsolatos munkásságáról ismert, fontos műveket publikált a tibeti, türk, mandzsu-tunguz népek és nyelvek kutatásával kapcsolatban is. Hatalmas tájékozottsága, szerteágazó és mélyreható nyelvismerete lehetővé tette, hogy ezeket a témákat kiemelkedő színvonalon, a rá jellemző empátiával, türelemmel és alapossággal tanítsa mind hazai, mind külföldi kutatási, felsőoktatási műhelyekben. Bizton állítható, hogy személye, a nemzetközi Belső-Ázsia kutatásban betöltött szerepe, kutatói attitűdje nem csupán a szűkebben vett diszciplínában működő tanítványai, kollégái számára volt példaértékű, de az egész magyar bölcsészettudomány és tudományosság számára is.¹

Kara György 1935-ben született Budapesten. Munkáscsaládból származott, korai életére talán pék nagyapja volt a legnagyobb hatással. A szocialista Magyarországon munkás származása olykor hasznos immunitást adott neki a hazai tudományosságot sem kímélő sajátos ideológiai környezetben, ugyanakkor számára kényelmetlen elvárásokat is támasztott vele szemben abban a tekintetben, hogy a rezsim által meghatározott módon

1 Halála után pályájának legfontosabb tudományos műhelyei is megemlékeztek róla. Ld. pl.: Atwood 2022; Birtalan 2022; Magyar Tudományos Akadémia 2022.

*Kollázs képei:**Balra: ld. a 2-6. képeknél**Középen: ld. az 1. képnél**Jobbra: ld. a 2-6. képeknél*

nyilvánuljon meg. Talán innen eredeztethető, hogy Kara mindig próbálta távol tartani magát a tudományon kívüli világ pozícióharcaitól.

Már gimnazistaként érdeklődni kezdett a Kelet és a keleti nyelvek, írássok iránt, és ahogyan sok hozzá hasonló magyar orientalista, először Kőrösi Csoma Sándor tibeti nyelvtanát és szótárát forgatta, de ismerkedett a kínai nyelvvel is. Érdeklődése aztán meghatározta továbbtanulását is, hiszen ezen korai élményei alapján jelentkezett az Eötvös Loránd Tudományegyetem orientalisztikai képzésére, ahol az iskolateremtő Ligeti Lajos (1902–1987) tanítványa lett. Tehetsége már korán megnyilvánult, így mestere közbenjárására engedélyezték számára, hogy szakterületére koncentrálna az egyetem egyszakos hallgatója lehessen.

Kara érdeklődése nem korlátozódott „csupán” a mongolisztikára, szívesen foglalkozott a mandzsu, tibeti, kínai mellett a térség más nyelveivel, kultúráival is, és ehhez az ELTE oktatási műhelye kiváló lehetőséget biztosított. Ligeti Lajos mellett Németh Gyulánál török filológiát, Csongor Barnabásnál kínait tanult. A műhely akkori hangulatát jól jellemzi, hogy Ligeti ragaszkodott ahhoz is, hogy tanítványai etimológiailag magyar, esetleg altaji vezetékneveket vegyenek fel, ehhez alkalmazkodva változtatta nevét a horvát hangzású Katulicsról Karára. Ezt a nevet már a mongolok is könnyen értelmezték, és így született meg az a név, és tudós, Khar Dorj, akit az egész belső-ázsiai térségben – és a világ más tájain is – mindig kiemelt tisztelettel emlegettek.

Nem kis részben Ligetinek köszönhetően Kara diáktársaival, Róna-Tas Andrással (1931–) és Kőhalmi Katalinnal (1926–2012) együtt 1956 nyarán találkozhatott az akkor Magyarországra látogató Rincsenel (Byambiin Rinchen, 1907–1977), a mongol tudományos élet meghatározó képviselőjével, majd egy évvel később első terepmunkájára utazhatott Mongóliába. Az 1957-es mongóliai út a magyarországi Belső-Ázsia-kutatás tudománytörténetében is jelentős mérföldkő lett, de ekkor születtek máig élő elbeszélések arról is, hogy Kara milyen könnyedén tanulta a beszélt mongol nyelvet, és alig néhány hét után milyen parádésan kommunikált a kinti adatközlőkkel, vagy épp a mongol kollégákkal.

1958-ban végzett az ELTE-n, és még abban az évben publikálta első tudományos munkáját, amit a Nyugat-Mongóliában egy évvel korábban végzett kutatásai alapján írt az ojrát-mongol dialektusokról. Ezzel a nemzetközi tudományos világ érdeklődését is felkeltette, ugyanakkor az ELTE Belső-ázsiai Tanszékén is azonnal gyakornoki állást kapott. 1961-től tanársegédként, 1964-től már adjunktusként oktatott anyaintézményében. 1970-ben lett egyetemi docens, és két évvel később vette át a tanszék vezetését tanárától, Ligeti Lajostól, 1978-ban pedig egyetemi tanárrá nevezték ki. Később irányította az ELTE Orientalisztikai Intézetet, és a Kínai Tanszék (megbízott) vezetője is volt.

Kara mesterét, Ligeti Lajost nem csak a Belső-ázsiai Tanszék, de az 1969-ben létrehozott MTA–ELTE Altajisztikai Kutatócsoport vezetőjének pozíciójában is követte. A kutatócsoport munkáját annak 2006-os megszűnéséig irányította, és méltón iskolateremtő mesteréhez a hazai és nemzetközi keletkutatás egyik meghatározó műhelyeként működtette. A tanszék vezetését 2000-ben tanítványának, Birtalan Ágnesnek adta tovább, a kutatócsoport élére azonban már nem tudott utódot delegálni. Annak meg-

szűnése Karától függetlenül dőlt el – hiszen életkora tovább már nem tette lehetővé, hogy betöltse ottani pozícióját –, és ez a hazai tudománypolitikai sakkjátszmák következménye, illetve sajnos egy, a magyar orientalisztika számára kedvezőtlen folyamat előhírnöke is volt. Mára az Akadémián megszűnt minden, kifejezetten a keletkutatásra delegált tudományos műhely. Nehéz lesz innen a visszaút, amit immár Kara tanítványainak, utódainak kell végigjárniuk.

A bloomingtoni Indiana University-n folyó Belső-Ázsiával, mongolisztikával kapcsolatos kurzusok hagyománya és a Közép-Eurázsiai Tanszéken rendszeresen dolgozó magyar oktatók kiemelkedő pozíciója miatt kézenfekvő volt, hogy Karát meghívják Bloomingtonba, ahogyan sok más jeles magyarországi mongolistát is. Az 1986-ban ott eltöltött első félét követően visszahívták, és ettől kezdődően rendszeresen tanított a tanszéken, 1992-től itt is professzori státuszt kapott. A '80-as évek második felében a keleti blokk országaiban megindult enyhülésnek köszönhetően Karának lehetősége volt arra, hogy rendszeresen ingázzon a két oktatási műhely, az ELTE és Bloomington között. Sokat hivatkozott szavai szerint kétlaki életet élt, igazi „nomád” volt, fél évet hazai intézményében, fél évet Bloomingtonban töltött.

Személyiségéből adódóan talán tudatosan is kivonta magát a hazai tudományos közélet „nyüzsgéséből”, bölcsen, megfontoltan, türelmesen a háttérben maradt, megfellebbezhetetlen tudásának köszönhető sikereit, az elismeréseket mindig nagyon szerényen fogadta. 1984-ben kapta meg a Kőrösi Csoma emlékérmét, 1999-ben a külföldieknek adható legmagasabb mongol állami kitüntetését, a Sarkcsillag Érdemrendet. 2000-ben Alexander von Humboldt-díjban, 2005-ben Mongol Munkaérdemrend kitüntetésben részesült.

2001-ben választották meg a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának, székfoglalóját *Hit, hatalom és írás a mongol világban* címmel tartotta meg. Mivel ekkor már csak fél éveket tartózkodott itthon, lemondott akadémiai tiszteletdíjáról, amely levelező tagként megillette, csak a tudományos elismerést jelentő akadémikusi címet viselte. Az ezzel járó kötelezettségeket olyan komolyan vette, hogy éves hazalátogatásait általában az akadémiai közgyűlés időpontjára időzítette még akkor is, amikor életkora miatt az ELTE-n már nem taníthatott. Amíg egészsége engedte az MTA I. Osztály Orientalisztikai Bizottságának is tagja volt. A Kőrösi Csoma Társaság munkáját főtitkárként segítette, tagja volt a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, a bloomingtoni Mongolia Societynek, az American Oriental Societynek és az Association for Asian Studiesnek. Tiszteleti tagja volt a Török Nyelv Társaságának és a harvardi Central Eurasian Studies Societynek is.

Kara György számos nyelven publikált.² Természetesen írt magyarul, de mestere, Ligeti megkövetelte tőle – ahogy többi tanítványától is –, hogy sajátítsa el a franciát, és ezen a nyelven adja közre tanulmányait, ugyanakkor rendszeresen írt angolul, németül, oroszul is. Első monográfiája *Chants d'un barde mongol* címmel franciául jelent meg az Akadémiai Kiadónál 1970-ben, amely Kína Belső-Mongol Autonóm Tartományában végzett 1959-es terepmunkáján alapult. E kötetével nyerte el a nyelvtudo-

2 Kara György tudományos publikációinak listája: Birtalan és Veres 2022.

mány kandidátusa címet, és a könyv a mongol nyelvjárási folklór kutatásának fontos alapköve lett. Akadémiai doktori értekezését oroszul írta ([*Knigi mongol'skikh kочевnikov*], *Книги монгольских кочевников. Семь веков монгольской письменности*. Наука, 1972) Szentpéterváron, a Keleti Kéziratok Intézetében (Институт восточных рукописей) található páratlan gyűjtemény alapján, amely később Bloomingtonban is megjelent angolul (*Books of the Mongolian Nomads. More than Eight Centuries of Writing Mongolian*. Bloomington, Indiana University Bloomington, Research Institute for Inner Asian Studies, 2005). Az 1970-es évek közepétől Peter Zieme-vel a Turfánban és Dunhuangban feltárt kéziratokat szerkesztette, továbbá németül három kötetet adott ki a tibeti tantrikus buddhista művek újgur feldolgozásából (1976–1978). E nemzetközi tudományos munkák mellett szép magyar nyelvű fordításokat is készített a premodern és a 20. századi mongol irodalom számos remeke, illetve más belső-ázsiai irodalmi művek alapján. Alapműnek számít a Magyar Tudományos Akadémia Keleti Gyűjteményének mandzsu és mongol kézirateit, fanyomatait bemutató összefoglaló katalógusa is.

Ahogy tanítványai megerősíthetik itthon vagy akár Bloomingtonban, Karánál tanulni nem pusztán intenzív tudományos élmény volt, hanem annál sokkal több. Lényéből egyfajta nyugalom, valami végtelen bölcsesség áradt, igazi mester volt, aki a legváratlanabb pillanatokban is képes volt valami nyelvi leleménnyel, fanyar humorral feldobni az órát. Az ELTE-n és Bloomingtonban is az altajisztikai kurzusok szinte teljes skáláját tartotta, amelyek a nyelvészet, az irodalom és a folklór témaköreire egyaránt kiterjedtek, de éppúgy lehetett tőle Belső-Ázsia korai történetéről tanulni, ahogyan a 20. század eseményeiről is. Órái soha nem csak az adott témakörrel, az épp vizsgált szövegről szóltak, mindig sokkal szélesebb kontextusban mutatta be aktuális témáját, egy-egy ilyen találkozó az érdekes anekdoták, idézetek, emlékek, sőt gyakran a sziporkázó virtuozitással megfogalmazott kritikák végtelen folyama is volt. Karánál soha nem lehetett „csak úgy” vizsgázni. A kurzus végi, vagy akár évközi beszámolók mindig maximális felkészültséget igényeltek a diákoktól, de köszönhetően a mester személyiségének, türelmének és empátiájának gyakran óriási élményt is jelentettek, ahol a hallgató nem ritkán többet tanult, mint az egész felkészülés során. Életének utolsó szakaszát javarészt Bloomingtonban töltötte, így a hazai tanszék hallgatói már nem részesülhettek abban a páratlan élményben, hogy nála tanuljanak, holott életének szinte utolsó pillanatáig tanított, sajnos már csak az USA-ban.

Kara György egyike volt azon kutatóknak, aki nemzedékek számára szolgált követendő példaként nem csak a Belső-Ázsia kutatás területén, de a felelős tudományos és oktatói munka tekintetében is. Elvesztése nem csak óriási űrt hagyott maga után, de kihívást is jelent az általa mutatott minta fenntartásakor. Ma, amikor az átalakuló világunkban Ázsia, és szűkebb értelemben az általa kutatott térség gazdasági, politikai, kulturális szerepe is egyre erőteljesebb, az ott élő népek, nyelvek, kultúrák ismerete még fontosabbá válik, és ebben épp annak a mélyen gyökerező, meghatározó kulturális hagyománynak van kiemelkedő szerepe, amiben Kara György nyelvészeti, irodalmi témájú publikációi, oktatói munkája tudott és tud a mai napig biztonsággal kalauzolni bennünket. Közép- és Belső-Ázsia mint kulturális régió, mint a nyelvi, kulturális interakciók területe az írott szövegeken, az itt beszélt nyelvek ismeretén, és az etnográfiai terepmunkák teljes skálá-

ján keresztül érthető meg igazán. Ezek az ismeretek a mai modern korban, a globalizálódó kultúra világában még inkább fontosak annak érdekében, hogy jól és pontosan értsük ezt a térséget. Kara György ebben a tekintetben páratlan ismeretekkel rendelkezett, feladatunk, hogy a térséggel és kultúráival kapcsolatos tudásunkat életművére alapozva tovább gyarapítsuk.

Budapest, a Víz-Nyúl éve első napján (2023. 01. 22.)

Nyilatkozatok

Adatelérhetőségi nyilatkozat. A szerző megerősíti, hogy a mű eredményeit alátámasztó kutatási adatokat a tanulmány tartalmazza.

Összeférhetetlenségi nyilatkozat. A szerző nyilatkozik, hogy összeférhetetlenség nem áll fenn.

Szerzői jogi nyilatkozat. Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licenz feltételeinek megfelelően felhasználható. (© ⓘ ⓘ ⓘ CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Alapvető szakirodalom, források

Atwood, C. P., (2022). György Kara (1935–2022). *Indiana University Bloomington* [Hozzáférés: 2023. 02. 02.] <https://ceus.indiana.edu/people/in-memorial/kara-gyorgy.html>

Birtalan, Á., Veres, B., (2022). Kara György főbb publikációinak jegyzéke. *Távol-keleti Tanulmányok* 2022(2): 1–2. <https://doi.org/10.38144/TKT.2022.2.1>

Birtalan, Á., (2022). In memoriam Kara György (1935–2022). *ELTE Department of Mongolian and Inner Asian Studies* [Hozzáférés: 2023. 02. 02.] <https://kara.innerasia.hu/>

Magyar Tudományos Akadémia, (2022). Elhunyt Kara György orientalista, filológus, az MTA levelező tagja. *Magyar Tudományos Akadémia* [Hozzáférés: 2023. 02. 02.] https://mta.hu/mta_hirei/elhunyt-kara-gyorgy-orientalista-filologus-az-mta-levelezo-tagja-112096

1. kép.

Byambiin Rinchen (Bjambín Rincsen), Róna-Tas András, Kara György és Kőhalmi Katalin. Valószínűleg a magyar orientalisták első, 1957-es mongóliai útján készült felvétel.

2-6.kép.

Róna-Tas András 1957-ben Mongóliában készült fényképei. A felvételeken Róna-Tas András, Kara György, Kőhalmi Katalin és mongol kísérőik, valamint helyi tudósok és mongol emberek láthatók. Forrás: SZTE Klebelsberg Könyvtár, Keleti Gyűjtemény

